وقتی یادگیری از کتاب بیرون می‌آید

مهدی رضایی

بری ذاتش از تهمتِ ضد و جنس
غنی ملکش از طاعتِ جن و انس
پرستارِ امرش همه چیز و کس
بنی‌آدم و مرغ و مور و مگس
چنان پهن خوان کرم گسترد
که سیمرغ در قاف قسمت خورد
لطیف کرم‌گستر کارساز
که دارای خَلق است و دانای راز
سعدی شیرازی

چند هفته‌ای از آغاز سال تحصیلی گذشته است. اضطراب روزهای اول مهر کمتر شده، اسم بیشتر دانش‌آموزان را یاد گرفته‌ایم و کم‌کم کلاس رنگ و بوی خودش را پیدا کرده است. حالا دیگر بچه‌ها می‌دانند جای هر چیز کجاست، با هم دوست شده‌اند و هر روز با پرسش‌های تازه‌ای وارد کلاس می‌شوند؛ پرسش‌هایی که گاهی پاسخشان در هیچ صفحه‌ای از کتاب درسی پیدا نمی‌شود (به قولی، قدیم که این جوری نبود؟! در زمانه‌ای هستیم که دائماً بمباران اطلاعات می‌شویم و به تبع دانش‌آموزان هر روز با اطلاعات و پرسش‌های جدید روبه‌رو می‌شوند که البته پرسشگری اقتضای شرایط سن ایشان نیز هست).

چند روز پیش، یکی از آموزگاران برایمان تعریف می‌کرد که هنگام تدریس درس «آب»، یکی از دانش‌آموزان پرسید: «اگر آب این‌قدر مهم است، چرا بعضی جاها هدرش می‌دهیم؟» همان یک سؤال، مسیر کلاس را عوض کرد. بچه‌ها دربارهٔ رودخانه‌های شهرشان حرف زدند، از مصرف آب در خانه گفتند، شعر خواندند، نقاشی کشیدند، عددها را حساب کردند و حتی تصمیم گرفتند یک هفته میزان مصرف آب خانواده‌هایشان را ثبت کنند. آن روز، بچه‌ها فقط درباره‌ی آب یاد نگرفتند؛ یاد گرفتند که هر دانش وقتی با زندگی پیوند بخورد، معنا پیدا می‌کند.

شـــاید یکی از مهم‌ترین تفاوت‌های آموزش با یادگیری همین باشـــد. آموزش را می‌توان برنامه‌ریزی کـــرد؛ اما یادگیری زمانی عمیق می‌شـــود که کودک میان آنچـــه در کلاس می‌بیند و آنچه در زندگی تجربه می‌کند، پلی پیدا کند. آموزش عمیق یعنی فرصت بدهیم دانش‌آموز فکر کند، سؤال بپرسد، کشف کند، تجربه کند و میان دانسته‌هایش ارتباط برقرار کند. آموزش تلفیقی یعنی کمک کنیم مرزهای میان درس‌ها مانعی برای فهم جهان نباشند؛ چراکه جهانِ واقعی خود تلفیقی از علم، هنر، ادبیات، اخلاق، طبیعت و زندگی است.

شاید به همین دلیل است که گاهی قصه، شعر، بازی، آزمایشی ســـاده یا حتی گفت‌وگویی کوتاه، اثری ماندگارتر از ســـاعت‌ها توضیح و تکـــرار بر جای می‌گذارد. کودکان بیش از آنکه مطالب را به خاطر بسپارند، تجربه‌های یادگیری را به یـــاد می‌آورند؛ تجربه‌هایی که در آن، خودشـــان نقش داشـــته‌اند، اندیشیده‌اند و چیزی را کشف کرده‌اند.

آبان‌ماه با خود دو یادآوری ارزشمند نیز دارد؛ هفته‌ی کتاب و کتاب‌خوانی و روز دانش‌آموز. هر دو مناســـبت به ما یادآوری می‌کنند که یادگیری به کتاب درســـی محدود نمی‌شود و دانش‌آموز فقـــط دریافت‌کننده‌ی دانش نیســـت. کتاب پنجره‌ای به جهان‌های تازه است و دانش‌آموز جست‌وجوگری است که اگر فرصت پرسیدن و اندیشیدن پیدا کند، می‌تواند هر روز افق‌های تازه‌ای را پیش روی خود بگشاید. شاید بهترین هدیه‌ی ما به کودکان این باشد که لذت خواندن، پرسیدن و کشف‌کردن را در آنان زنده نگه داریم.

همین بین شایسته است یاد دانش‌آموزان شهید را گرامی بداریم؛ همان‌ها که به‌رغم سن کمشان بزرگ هستند، به‌ویژه یاد شهدای دانش‌آموز میناب و لامرد و... در جنگ رمضان که مظلومانه شـــهید شدند و داغشان در دلمان همیشه تازه است.

پرونده‌ی این شـــماره‌ی رشد آموزش ابتدایی نیز با همین نگاه شکل گرفته است. در مقاله‌ها و تجربه‌های پیش رو، همکاران کوشـــیده‌اند از زاویه‌های متعدد دربـــاره‌ی آموزش عمیق و تلفیقی گفت‌وگو کنند؛ از کلاس‌های درس و تجربه‌های عملی گرفته تا ایده‌هایی کـــه می‌تواند یادگیری را برای کـــودکان معنادارتر، ماندگارتر و لذت‌بخش‌تر کند.

همان‌گونـــه که در شـــماره‌ی گذشـــته نیز گفتیم، رشـــد آموزش ابتدایی زمانی پویاتـــر خواهد بود که بازتاب‌دهنده‌ی تجربه‌های واقعی معلمان سراسر ایران باشـــد. خوش‌حالیم که بخشـــی از مطالب این شماره نیز به قلم آموزگاران و همکاران فرهنگی از اســـتان‌ها و شهرهای متعدد کشـــور تهیه شده است؛ کسانی که تجربه‌های ارزشـــمند خود را سخاوتمندانه با دیگران به اشتراک گذاشته‌اند.

اگر شـــما نیز در کلاس درس، راهی تازه برای یادگیری یافته‌اید، اگر تجربه‌ای کوچک توانسته تغییری بزرگ در یادگیـــری دانش‌آموزانتان ایجاد کند، یا اگر ایده‌ای دارید که می‌تواند الهام‌بخش همکاران دیگر باشد، از شما دعوت می‌کنیم آن را با خانواده‌ی رشـــد آموزش ابتدایی در میان بگذارید. این نشریه بیش از آنکه مجموعه‌ای از مقاله‌ها باشد، تلاشی است برای شکل‌دادن به گفت‌وگویی حرفه‌ای میان معلمان ایران؛ گفت‌وگویی که از کلاس‌های درس آغاز می‌شود و در سراسر کشور امتداد پیدا می‌کند.

آموزگاران عزیز، آینده را تنها با آنچه به کودکان می‌آموزیم نمی‌سازیم؛ وقتی به آنان یاد می‌دهیم چگونه بیندیشند، چگونه بخوانند، چگونه با دیگران ارتباط برقرار کنند و چگونه جهان را یکپارچه و معنادار ببینند، در حال ساختن آینده‌ایم. امیدواریم آبان، ماهی باشد که در آن هر کلاس درس، گامی دیگر به سوی یادگیری عمیق‌تر، اندیشیدن بیشتر و زیستن آگاهانه‌تر بردارد.

